

Scientology Kerk Moskou door het Europese Hof in Straatsburg in het gelijk gesteld in baanbrekende uitspraak over religieuze vrijheid

Bevestiging van de religieuze aard van Scientology door de hoogste rechtbank in Europa

In een unaniem, precedent scheppend oordeel heeft het Europese Hof voor de Rechten van de mens (het Hof) op 5 april 2007 in het voordeel van de Scientology religie besloten. Ze waarborgde daarmee de religieuze vrijheid voor scientologen en hun religieuze organisaties in alle zesenveertig landen die het Europese Verdrag tot de bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) hebben ondertekend en geratificeerd. Door de uitspraak ten gunste van de Scientology Kerk, bevestigde het Hof nogmaals een belangrijke zaak waarvan de Russische Federatie zich heeft verplicht ze te handhaven, namelijk het recht op religieuze vrijheid, niet alleen voor scientologen, maar voor alle leden van alle religies in geheel Europa.

In de zaak genaamd Scientology Kerk Moskou vs. Rusland (dossiernummer 18147/02), verwierp het Hof de weigering van de stad Moskou om de Scientology kerk aldaar als religieuze organisatie te registreren. Het Hof oordeelde dat Rusland de rechten van de Scientology Kerk Moskou (SKM) volgens artikel 11 EVRM (het recht op vreedzame vergadering en vrijheid van vereniging) “gelezen in het licht van artikel 9” (het recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst), had geschonden toen het weigerde om SKM opnieuw te registreren.

In het bijzonder bepaalde het Hof dat de autoriteiten in Moskou, door de registratie van SKM te weigeren, “niet ter goeder trouw hebben gehandeld en hun plicht tot neutraliteit en onafhankelijkheid ten aanzien van de religieuze gemeenschap van de aanvrager hebben verzaakt”. Het Hof wees SKM tevens €10.000 smartengeld toe en €15.000 wegens gemaakte kosten.

Met deze uitspraak bevestigt het Hof dat de Scientology Kerk, net als andere minderheidsreligies binnen de Europese Gemeenschap, een oprechte religieuze organisatie is die, net zoals elke andere religieuze organisatie, aanspraak kan maken op de rechten van het Verdrag.

Europese Hof voor de Rechten van de mens

Het Europese Hof voor de Rechten van de mens werd in 1950 opgericht door de Raad van Europa om een orgaan in het leven te roepen dat klachten met betrekking tot overtredingen van mensenrechten door een van de aangesloten lidstaten behandelt. Het Hof heeft jurisdictie over de 46 aangesloten landen met hun meer dan 800 miljoen inwoners, wat het logischerwijs tot wellicht het belangrijkste internationale hof maakt.

De missie van het Hof is om het Europees Verdrag voor de bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden af te dwingen, door het oordelen over

klachten aangaande schendingen van mensenrechten, begaan door lidstaten, en onder de aandacht van het Hof gebracht door andere lidstaten of mensen die binnen de rechtsbevoegdheid van een lidstaat vallen. Lidstaten beloven zich te houden aan de uiteindelijke uitspraak van het Hof in elke zaak waarbij zij, conform artikel 46 van het Verdrag, bij betrokken zijn. Het eindoordeel van het Hof wordt doorgegeven aan het ‘Comité van Ministers’ dat toeziet op de uitvoering ervan.

De beslissingen van het Hof hebben niet alleen gevolgen voor de betrokken lidstaat, maar scheppen ook direct een juridisch precedent voor alle 46 lidstaten. De beslissing van het Hof ten aanzien van de *Scientology Kerk Moskou* en haar behandeling van de Scientology kerk als een religieuze gemeenschap die recht heeft op het volledige panorama van fundamentele mensenrechten die bij zulke gemeenschappen horen, is dus direct toepasbaar op en schept een belangrijk en wettelijk bindend precedent in heel Europa en het Europese deel van Azië.

Voornaamste feiten

De Scientology Kerk Moskou (SKM/de Kerk) is een religieuze organisatie en werd in januari 1994 in die hoedanigheid officieel geregistreerd. Op 1 oktober 1997 werd een nieuwe federale wet aangaande Vrijheid van Geweten en Religieuze Organisaties (Religie Wet) van kracht, die vereiste dat alle religieuze organisaties die eerder rechtspersoonlijkheid hadden gekregen, hun oprichtingsdocumenten aan de Religie Wet moesten laten voldoen en voor 31 december 2000 hernieuwde registratie moesten aanvragen bij het beslissingsbevoegde Departement van Justitie. Het niet verkrijgen van “hernieuwde registratie” voor het verstrijken van de tijdslimiet, stelde SKM bloot aan het gevaar van ontbinding door rechterlijke beslissing.

Vervolgens diende de Kerk tussen augustus 1998 en mei 2005 tot elf keer toe een aanvraag voor hernieuwde registratie in bij het Departement van Justitie in Moskou. Alle aanvragen werden afgewezen.

De weigering om SKM onder de Religie Wet hernieuwd te registreren, bracht haar rechtspersoonlijkheid in gevaar. De consequenties van het ontbreken van registratie als religieuze organisatie binnen de strekking van de Wet waren voor SKM en haar leden extreem. Als gevolg van de willekeurige weigering van hernieuwde registratie werden de rechten van de Kerk en haar parochianen, essentieel voor het uitvoeren van hun religieuze activiteiten, ernstig in gevaar gebracht – hieronder vallen onder andere de mogelijkheid om opleidingsinstituten zoals theologische scholen te bezitten en te besturen, religieuze gebouwen te bezitten en te onderhouden, charitatieve activiteiten te verrichten, het recht om religieuze literatuur te verwerven, te importeren en te verspreiden en het recht om buitenlanders uit te nodigen om te preken en religieuze diensten te leiden.

Als gevolg van een klacht, ingediend door de Kerk, oordeelde het Nikulinskiy Kantongerecht van Moskou op 8 december 2000 dat de weigering van het Departement van Justitie om SKM hernieuwd te registreren, onrechtmatig was. Het Kantongerecht oordeelde dat het Departement van Justitie in wezen uitvluchten had gebruikt om de hernieuwde registratie van de Kerk te voorkomen en wees erop dat een vereniging zonder

rechtspersoonlijkheid ervan werd weerhouden om een gebouw te huren voor religieuze ceremoniën en verering, het ontvangen en verspreiden van religieuze literatuur of het hebben van een bankrekening. Het Kanongerecht oordeelde ook dat de weigering niet in overeenstemming was met de internationale wettelijke standaarden. Deze uitspraak was bindend en afdwingbaar op 19 december 2000. Echter, het Departement van Justitie weigerde hieraan te gehoorzamen en in maart 2001 werd de uitspraak van tafel geveegd door een herziening door een toezichthoudende instantie van de regering. Vervolgens hielden de Russische rechtbanken de systematische weigering om SKM te registreren in stand. Daarop diende de Kerk in 2002 een klacht in bij het Europese Hof voor de rechten van de mens.

Beslissing van het Hof

In haar beslissing die de weigering van de Russische autoriteiten om de Kerk opnieuw te registreren verwierp, bepaalde het Hof dat SKM een “religieuze gemeenschap” is die recht heeft op de rechten die dergelijke instellingen worden verleend onder artikel 9 van het EVRM, dat het recht op vrijheid van religie of overtuiging beschermt. Het Hof oordeelde dat waar de organisatie van een religieuze gemeenschap in geding is, een weigering deze te erkennen niet alleen een belemmering is van haar recht op vrijheid van vereniging, zoals beschermd door artikel 11 EVRM. Het is ook een belemmering van het recht van de aanvrager op vrijheid van religie volgens artikel 9 van het EVRM. Het Hof oordeelde “het recht op vrijheid van religie van de gelovigen omvat ook de verwachting dat het de gemeenschap wordt toegestaan om in vrede te functioneren, vrij van willekeurige interventie van de staat.” Dus bepaalde het Hof dat het niet erkennen van de Scientology Kerk door het afwijzen van de registratie een schending was van deze fundamentele religieuze rechten op vrijheid van geloof en vereniging.

Aangezien het Hof bepaalde dat de Kerk als religieuze gemeenschap moet worden behandeld en dat de rechten die verbonden zijn aan zulke gemeenschappen en hun parochianen van toepassing zijn op de Scientology Kerk, bekrachtigde het Hof tevens de belangrijkste principes van artikel 9 die met de Scientology religie, haar religieuze organisaties en parochianen verweven zijn.

“Het Hof verwijst naar jurisprudentie van de door haar gehoorde zaken om aan te geven dat, zoals vastgelegd in artikel 9, vrijheid van gedachte, geweten en religie een van de fundamentele is van een ‘democratische samenleving’ in de betekenis van het Verdrag. Het is, in haar religieuze dimensie, een van de meest vitale elementen die de identiteit van gelovigen en hun beschouwing van het leven mogelijk maakt, maar het is ook een kostbaar goed voor atheïsten, agnosten, sceptici en hen die onverschillig zijn. Het pluralisme dat onlosmakelijk bij een democratische samenleving hoort, dat door de eeuwen heen tegen een forse prijs is veroverd, is ervan afhankelijk.”

Deze veelomvattende benadering is in overeenstemming met de toepassing door het Hof van een fundamentele mensenrechtenbeleidsregel van de Europese Gemeenschap ten aanzien van conflicten over religieuze vrijheid – “de noodzaak tot het waarborgen van werkelijk religieus pluralisme, een inherent kenmerk van het idee van een democratische

samenleving.”¹ Op soortgelijke wijze heeft het Hof de nadruk gelegd op het belang van “pluralisme, tolerantie en ruimdenkendheid, zonder welke er geen democratische samenleving is.”² Zoals het Hof heeft benadrukt, aangezien religieuze entiteiten bestaan in de vorm van georganiseerde structuren, “is het autonome bestaan van religieuze gemeenschappen onmisbaar voor het pluralisme in een democratische samenleving en dus een zaak die de kern raakt van de bescherming die artikel 9 biedt.”³

Met haar beslissing maakt het Hof duidelijk dat deze principes moeten worden toegepast op de Scientology Kerk en dat het deze beleidsregel van “werkelijk religieus pluralisme” zou frustreren en tot willekeur en oneerlijke discriminatie zou leiden indien Scientology anders behandeld wordt dan ieder andere religieuze gemeenschap. Het Hof bekrachtigde vervolgens opnieuw het recht van religieuze gemeenschappen zoals SKM om vrij te zijn van willekeurige bemoeienis van de staat.

“Hoewel religieuze vrijheid in eerste instantie een zaak van individueel geweten is, impliceert het onder andere ook vrijheid om alleen in de privé sfeer of in een samenzijn met anderen, in het openbaar en binnen de besloten kring van geloofsgenoten “blijk te geven van de eigen religie”. Aangezien religieuze gemeenschappen traditioneel in de vorm van georganiseerde structuren bestaan, moet artikel 9 worden geïnterpreteerd in het licht van artikel 11 van het Verdrag, dat het verenigingsleven beschermt tegen ongerechtvaardigde bemoeienis van de staat. Vanuit dat perspectief gezien omvat het recht van de gelovigen op vrijheid van religie, waaronder het recht om gezamenlijk met anderen van de eigen religie blijk te geven, ook de verwachting dat het de gelovigen wordt toegestaan om zich vrijelijk te verenigen zonder willekeurige bemoeienis van de staat. Inderdaad is het autonome bestaan van religieuze gemeenschappen onmisbaar voor het pluralisme in een democratische samenleving en is dus een zaak die de kern raakt van de bescherming die artikel 9 biedt. De plicht van de staat tot neutraliteit en onpartijdigheid, zoals die vastgelegd zijn in de jurisprudentie van het Hof, is onverenigbaar met enig recht van de kant van de staat om de legitimiteit van religieuze overtuigingen te toetsen.”

De beslissing van het Hof in de zaak van de *Scientology Kerk Moskou* schrijft voor dat de staat zich niet naar willekeur met religieuze zaken kan bemoeien en schrijft voor dat het de staat uitdrukkelijk is verboden de interne validiteit van religieuze overtuigingen zoals deze oprecht gedeeld worden door individuele gelovigen of religieuze gemeenschappen zoals Scientology, te evalueren of te herinterpreteren. Iedere poging om de geloofsleerstellingen van Scientology te onderzoeken, te evalueren of in twijfel te trekken zou derhalve een schending zijn van de plicht van de staat om neutraal en onpartijdig te zijn.

Het Hof oordeelde ook dat de enige noodzaak die een bemoeienis met het recht op religieuze vrijheid en vereniging rechtvaardigt, een noodzaak is die ontstaat uit “democratische samenleving”. Het wordt opgemerkt dat de macht van de staat om zich ermee te

¹ *Manoussakis. Others v. Greece*, (59/1995/565/651) (26 september 1996), alinea 44.

² *Manoussakis*, alinea 41.

³ *Metropolitan Church v. Moldova* (44701/99) (13 december 2001), alinea 118.

bemoeien “spaarzaam moet worden gebruikt” en “strikt moet worden vertaald” zodat alleen “overtuigende en dwingende redenen” die wettelijk een “dwingende sociale noodzaak” vormen “beperkingen kunnen rechtvaardigen” ten aanzien van deze fundamentele vrijheden. Het Hof benadrukt dat de staten “slechts een beperkte marge hebben voor beoordeling, die hand in hand gaat met strenge Europese supervisie die zowel de wet als de beslissingen waarin deze wordt toegepast, omvat.” Het soort willekeurig gedrag dat in deze zaak aan de orde is, voldeed duidelijk niet aan deze criteria.

Het Hof verwierp vervolgens de bewering van de overheid dat de weigering om de SKM te registeren geen schending was van de fundamentele mensenrechten van de Kerk, aangezien deze niet ontbonden was en kon blijven opereren. In plaats daarvan gebruikte het Hof haar bevindingen in de zaak van de *Afdeling Moskou van het Leger des Heils versus Rusland* om te oordelen dat de Scientology Kerk Moskou werd belemmerd om het volledige scala aan religieuze activiteiten uit te voeren.

“In een soortgelijke zaak heeft het Hof reeds geoordeeld dat deze situatie een bemoeienis met het recht op vereniging alsmede het recht op religieuze vrijheid van de religieuze organisatie is, in zoverre dat de Religie Wet de mogelijkheid beperkt van een religieuze vereniging zonder status als rechtspersoon om het volledige scala aan religieuze activiteiten uit te voeren (zie *Afdeling Moskou van het Leger des Heils versus Rusland*). Deze bevindingen zijn ook in de onderhavige zaak van toepassing.”

Op dezelfde manier oordeelde het Hof dat de acties van de overheid een bemoeienis betekenden met de rechten van Scientology op vrijheid van vereniging en religie.

“Het Hof heeft het standpunt uitgesproken dat een weigering van de lokale autoriteiten om een wettelijke status te verlenen aan een vereniging van individuen neer kan komen op bemoeienis met het uitoefenen door de aanvragers van hun recht op vrijheid van vereniging. Waar de organisatie van een religieuze gemeenschap in geding is, is een weigering tot erkenning ook een bemoeienis met het recht van de aanvragers op vrijheid van religie uit hoofde van artikel 9 van het Verdrag. Het recht van de gelovigen op vrijheid van religie omvat ook de verwachting dat het de gemeenschap wordt toegestaan om in vrede te functioneren, zonder willekeurige bemoeienis van de staat.”

Het Hof eindigde met te stellen dat

“Gezien de bevindingen van het Hof dat de redenen aangevoerd door het Departement van Justitie in Moskou en bekrachtigd door de rechtbanken in Moskou om de tak van de aanvrager hernieuwde registratie te weigeren, geen wettelijke basis hadden, kan er worden afgeleid dat de autoriteiten, bij het weigeren van de registratie van de Scientology Kerk van Moskou, niet te goeder trouw hebben gehandeld en hun plicht tot neutraliteit en onafhankelijkheid ten opzichte van de religieuze gemeenschap van de aanvrager hebben verzaakt. Op basis van het voorafgaande, oordeelt het Hof dat de belemmering van het recht op religieuze vrijheid

en op vrijheid van vereniging niet gerechtvaardigd was. Er is dus een schending geweest van artikel 11 van het Verdrag, in het licht van artikel 9.”

Dit is niet de eerste keer dat organen in Straatsburg het recht hebben erkend van een Scientology Kerk om het recht op vrijheid van religie voor haarzelf en haar leden uit te oefenen. Scientology is eerder bij de Europese Commissie voor de Mensenrechten geweest in een zaak waarin geoordeeld werd dat de Kerk haar leden kon vertegenwoordigen om hun religieuze rechten krachtens artikel 9 uit te oefenen. Zie X en de Scientology Kerk versus Zweden (16 DR 109 [Ecom HR 1979]). De Commissie concludeerde dat de Scientology Kerk als ”kerkelijk lichaam in staat is de rechten omvat in artikel 9(1) te bezitten en uit te oefenen op zichzelf als vertegenwoordiger van haar leden.” Impliciet hieraan is de verwante conclusie dat Scientology een *bona fide* religie is.

Daarnaast vaardigde het Europese Hof voor de rechten van de mens (Eerste Sectie) op 9 juni 2005 een ontvankelijkheidsbeslissing uit in geschilpunten over de registratie van twee andere Scientology Kerken als religieuze organisatie onder de Russische nationale wet. In die zaak *Kimlya, Aidar Sultanov en de Scientology Kerk Nizhnekamsk versus Rusland* (dossiernummers 76836/01 en 32782/03), nam het Hof klachten in behandeling aangaande de weigering door de Russische autoriteiten om deze Scientology Kerken als religieuze organisaties te registreren.

Samen met de beslissing in *Scientology Kerk Moskou versus Rusland* onderstrepen deze beslissingen het feit dat Scientology een religie is en dat de religieuze organisaties van Scientology dezelfde rechten en bescherming genieten als andere religies en religieuze organisaties krachtens internationale mensenrechtenverdragen, zoals het EVRM, de OSCE Helsinki Akkoorden, en het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van de Verenigde Naties.

Conclusie

Scientology Kerk Moskou versus Rusland is een historische beslissing die zal helpen om grotere religieuze vrijheid te garanderen – niet alleen voor Scientologen, maar voor de leden van alle andere religies in de 46 landen die het EVRM hebben ondertekend en geratificeerd en die zijn overeengekomen de uiteindelijke beslissing van het hoogste Hof in Europa te respecteren en te volgen.

Deze zaak is buitengewoon belangrijk omdat deze bevestigt dat het Europese Hof voor de rechten van de mens de Scientology Kerk, gelijk andere geloofsgemeenschappen in de Europese Gemeenschap, een *bona fide* religieuze organisatie is, die krachtens het Verdrag dezelfde rechten geniet als elk andere religieuze organisatie.

De herhaling door het Hof van de belangrijkste principes die in deze zaak aan het recht op religieuze vrijheid ten grondslag liggen, is ook belangrijk. Aangezien de Scientology Kerk door het Hof wordt behandeld als religieuze gemeenschap, moeten alle acties in ieder van de 46 lidstaten bij hun behandeling van de Scientology Kerk en Scientologen

in overeenstemming zijn met deze belangrijke principes.

- Jurisprudentie over het EVRM maakt duidelijk dat, in het licht van het recht op vrijheid van gedachte, geweten en religie, zoals beschermd door artikel 9, het de overheid verboden is om zaken aangaande religie te evalueren en dat ze geen regels mag aannemen die ambtenaren een ruime bevoegdheid geven in zaken aangaande religie.
- Het Europees Hof voor de rechten van de mens heeft ook benadrukt dat, bij het uitoefenen van regulerende macht op het terrein van en in relatie tot diverse religies, religieuze gemeenschappen en overtuigingen, de staat de plicht heeft neutraal en onpartijdig te blijven. Zelfs ogenschijnlijk onschuldige administratieve acties die de rechten van een minderheidsreligie beperken, werken als een dodelijk wapen tegen het recht op religieuze vrijheid.
- Hof heeft ook duidelijk gemaakt dat, hoewel religieuze vrijheid een zaak is van individueel geweten, het recht ook de vrijheid van iemand omvat (en beschermt) om blijk te geven van diens religie, alleen in de privé sfeer, of gezamenlijk met anderen, in het openbaar, of binnen de gesloten kring van geloofsgenoten. Het in woorden en daden getuigen is nauw verbonden met het bestaan van religieuze overtuigingen. Deze vrijheid omvat ook het recht om religieuze overtuigingen te hebben, een religie te belijden en om religieuze zaken benodigd voor het praktiseren te verkrijgen en te gebruiken. Artikel 9 noemt een aantal manieren om blijk te geven van een religie of geloofsovertuiging, namelijk vereren, onderwijzen, praktiseren en vieren.
- Artikel 9 omvat ook de verwachting dat het gelovigen wordt toegestaan zich vrijelijk te verenigen, zonder willekeurige bemoeienis van de staat. Inderdaad is het autonome bestaan van religieuze gemeenschappen onmisbaar voor het pluralisme in een democratische samenleving en dus een zaak die de kern raakt van de bescherming die artikel 9 biedt.
- Jurisprudentie over het EVRM maakt duidelijk dat, in het licht van het recht op vrijheid van gedachte, geweten en religie zoals beschermd door artikel 9, elk verschil in behandeling vanwege religie, wezenlijk strijdig is en verdacht is. Dat is precies de reden dat het Hof in *Hoffman versus Oostenrijk*, 17 EHRM 293 (1994) oordeelde dat elke afwijkende behandeling “in wezen uitsluitend gebaseerd op een verschil in religie, niet acceptabel is.”

Scientology Kerk Moskou versus Rusland herbevestigt en stelt definitief vast wat mensenrechtenexperts, academici en talloze nationale rechtbanken al geoordeeld hebben: dat Scientology een heuse religie is en dat de Scientology Kerk een religieuze gemeenschap is, die recht heeft op het volledige scala van mensenrechten en rechten op religieuze vrijheid die dit soort organisaties toekomen. Elke poging door een overheid om een Scientology Kerk anders te behandelen kan een grondig onderzoek niet doorstaan.

Scientology Kerk Moskou versus Rusland is een historische beslissing die gevolgen heeft voor de vrijheid van religie in heel Europa, aangezien de beslissing effect heeft op religieuze rechten in alle staten die vallen onder het Europese Hof voor de rechten van de mens.

-0-